

ВІДГУК

опонента на дисертаційну роботу

Жукевич Світлани Миколаївни

на тему:

**«ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ
В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими темами, програмами, планами. Актуальність напрацювання нових і удосконалення існуючих теоретико-методологічних та організаційних положень фінансового аналізу обумовлена багатьма чинниками, які суттєво впливають на сучасні процеси, що відбуваються у національних економіках. Постіндустріальні трансформації генерують концептуальні зміни і підходи у економічній, політичній, технологічній, соціальній, екологічній сферах як у світовому масштабі, так і в Україні та потребують свого усвідомлення, ідентифікації та урахування у цих сферах на макро- та мікрорівнях.

Важливе місце у цих процесах відіграють фінансові ресурси та їх використання для потреб управління. Відповідно, необхідним для прийняття ефективних рішень є фінансових аналіз. Однак принциповою особливістю фінансового аналізу в умовах трансформаційних процесів є його переорієнтація на вирішення стратегічно-орієнтованих завдань поряд із традиційними, пов'язаними з інформаційним забезпеченням операційного, інвестиційного та фінансового менеджменту.

Необхідність розвитку теоретико-методологічних, методичних, організаційних та прикладних положень фінансового аналізу дають підстави констатувати про актуальність теми дисертаційної роботи Жукевич С.М.

Дисертаційна робота виконана відповідно до напрямів і планів науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету в межах держбюджетних досліджень за темами: «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки у воєнний і післявоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U101580), «Цифровізація обліку в системі управління енергетичною та кібернетичною безпекою України у воєнний та поствоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0126U002206), а також науково-дослідних робіт за темами: «Цифровізація обліку для забезпечення економічної та кібернетичної безпеки підприємства» (державний реєстраційний номер 0125U001067), «Стандартизація бухгалтерського обліку і звітності в умовах імплементації європейського законодавства» (державний реєстраційний номер 0117U003468), «Стан та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку та оподаткування в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0117U000147), «Розвиток системи бухгалтерського та управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів» (державний реєстраційний номер 0122U000927). В межах виконання зазначених науково-дослідних робіт авторкою особисто розроблено пропозиції щодо удосконалення теоретико-методологічних та організаційних положень фінансового аналізу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими, логічними та достовірними. Дослідження здійснено автором відповідно до поставленої мети і полягає в розробці концептуальних теоретико-філософських, методологічних та організаційних положень фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій.

Завдання, поставлені відповідно до вказаної мети дослідження, є

вирішеними на високому теоретичному, методичному та практичному рівнях. Чітко сформулювавши завдання дослідження, авторка спрямувала свій науковий пошук на висвітлення проблемних питань, що розглядаються в роботі. При цьому наводиться їх критична оцінка, висвітлюються недостатньо досліджені проблеми і пропонується власний варіант вирішення. Дисертаційна робота характеризується теоретичною та практичною цінністю, логічно побудована, розділи та підрозділи взаємопов'язані.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає можливість зробити висновок, що поставлена мета досягнута, чому сприяв правильний вибір об'єкта дослідження, використання великого обсягу бібліографічних джерел, їх якісне опрацювання та критичний аналіз з відповідними висновками і пропозиціями, а також обговорення рекомендацій в дискусійному порядку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. За підсумками досліджених питань у всіх розділах дисертації наводяться обґрунтовані висновки та пропозиції. Робота завершується загальними висновками і кваліфіковано виконаними додатками. Автор широко використовує відповідні загальнонаукові та загальнофілософські методи пізнання явищ і процесів.

У першому розділі авторкою розвинено сутнісне наповнення еволюційного зв'язку між розвитком економічної думки, бухгалтерського обліку та становленням фінансового аналізу як самостійної системи знань через: систематизацію шкіл економічної думки XX–XXI ст. та їх впливу на фінансовий аналіз (с.50 - 61), окреслення структурних трансформацій та періодизації загальнонаукових парадигм(с.85-90), уточнення взаємозв'язку обліку, фінансового аналізу та управління(с. 86 - 96), рівнів управління, облікових парадигм та відповідних аналітичних підходів у фінансовому аналізі (с.97-100), порівняння існуючої (традиційної) та цифрово-постнекласичної парадигми фінансового аналізу(с.114-115) та, на цій основі, розробку концептуальної моделі цифрово-постнекласичної парадигми фінансового аналізу(с.116-117).

При дослідженні теоретико-філософських основ фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій авторка формулює та характеризує філософські виміри фінансового аналізу (с.122 – 139), прослідковує їх узгодженість з мультифункціональністю фінансового аналізу та його багаторівневою архітектонікою у контексті цифрово-постнекласичної парадигми(с.142 - 148), обґрунтовує відповідну трансформацію предметного поля та об'єктів фінансового аналізу(с.149 - 155), окреслює епістемологічний вимір та мультидисциплінарність в процесі формування знань фінансового аналізу(с.159 - 170), пропонує розглядати аксіологію фінансового аналізу як детермінанту формування системи ціннісних орієнтирів (с.176 - 185), що сприяло встановленню у дисертації взаємозв'язку суб'єктних груп, ціннісних орієнтацій та завдань фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій(с. 186 - 188) та ідентифікації системного підходу до таксономії фінансового аналізу(с.189 – 201).

Важливе значення для подальшого розвитку фінансового аналізу має розроблена у дисертації методологічна матриця фінансового аналізу як системна модель, що інтегрує теоретичну багатовимірність із практичною спрямованістю, поєднує вертикальну ієрархію рівнів (філософський, загальнонауковий, спеціально-науковий, прикладний, інструментально-технологічний) та горизонтальну структуру (принципи, методи, прийоми, моделі, методики), забезпечуючи узгодженість аналітичного процесу в просторі та часі (с.257-274). Для її формування авторкою уточнено сутність принципів фінансового аналізу у новій парадигмі (с.212-228), окреслено метод фінансового аналізу як процес пізнання економічної реальності на різних рівнях ведення діяльності у статиці та динаміці на основі цифрово-постнекласичної методології (с.229 – 240), систематизовано ієрархічно-динамічну структуру та методологічну тріангуляцію за типами у фінансовому аналізі (с.257 – 274).

Висвітлюючи методики формування та застосування системи показників фінансового аналізу, у дисертації впроваджено інноваційний підхід до операціоналізації показників фінансового аналізу, що передбачає

створення композитних індексів, нормалізацію даних та використання інтервальних (діапазонних) значень (с.291-302), обґрунтовано порядок здійснення інтегральної оцінки фінансового стану та потенціалу підприємства в статичному й динамічному вимірах на основі індексу фінансової стійкості (SFI) (с.305-315); уточнено методики оцінювання ефективності, які поєднують обліково- та ринково-орієнтовані підходи через адаптацію класичних моделей фінансового аналізу до вимог сучасного економічного середовища та ESG-концепції (с.324-343), удосконалено систему показників фінансового аналізу на різних етапах життєвого циклу господарських суб'єктів та їхню формалізацію через їх методичну структуру (с.345-350).

За результатами дослідження організації фінансового аналізу та адаптації його принципів до викликів постіндустріальної економіки (с.363-377) сформовано багатовимірну модель організації фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій (с.370 -374), визначено факторну зумовленість та ідентифікацію моделюючих параметрів організації фінансового аналізу (с.381-393), фінансові метрики та аналітичні пріоритети за галузями економіки (с.384), систематизовано інструменти й технології, які використовуються в сучасному фінансовому аналізі (с. 405 – 406), запропоновано формалізовану структуру технологічного процесу фінансового аналізу (с.407 – 409), сформульовано основні напрями інтелектуалізації фінансового аналізу (с.415-416).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації, їх загальнонаціональне значення. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у розвитку теорії, методології й організації фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій, що забезпечило формування його нової цифрово-постнекласичної парадигми як самостійної наукової системи знань.

Основними елементами наукової новизни є наступні:

- вперше запропоновано концепцію цифрово-постнекласичної парадигми фінансового аналізу як цілісної системи теоретико-методологічних знань, що поєднує філософсько-теоретичний, методологічний, організаційний та цифрово-технологічний виміри постіндустріальних трансформацій з урахуванням складності й нелінійності соціально-економічних систем і використанням цифрових джерел даних у режимі реального часу, когнітивно-поведінкових чинників та міждисциплінарних зв'язків;

- вперше розроблено методологічну матрицю фінансового аналізу як системну модель, що інтегрує теоретичну багатовимірність із практичною спрямованістю, поєднує вертикальну ієрархію рівнів (філософський, загальнонауковий, спеціально-науковий, прикладний, інструментально-технологічний) та горизонтальну структуру (принципи, методи, прийоми, моделі, методики), забезпечуючи узгодженість аналітичного процесу в просторі та часі;

- удосконалено організаційний механізм фінансового аналізу, який, на відміну від існуючого, представлений як поетапний, взаємозумовлений процес, який охоплює: визначення мети, планування, інформаційне забезпечення, аналітичну обробку, інтерпретацію результатів для обґрунтування управлінських рішень, зворотний зв'язок і безперервне вдосконалення. Його формалізація у вигляді типової технологічної карти визначає зміст, послідовність, виконавців, методичні прийоми та очікувані результати, забезпечуючи логічну узгодженість і ефективність аналітики;

- впроваджено інноваційний підхід до операціоналізації показників фінансового аналізу, що передбачає створення композитних індексів, нормалізацію даних та використання інтервальних (діапазонних) значень: композитні індекси інтегрують фінансові, нефінансові дані, альтернативні та поведінкові чинники в єдину систему оцінки; нормалізація забезпечує приведення показників до спільного масштабу для узгодженого порівняння та агрегування; застосування інтервальних значень поряд із фіксованими нормативами реалізує динамічний, контекстуально адаптивний підхід, що

дозволяє об'єктивно оцінювати фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства в умовах нестабільного ринку;

- набуло подальшого розвитку обґрунтування системи функцій фінансового аналізу, які, поряд із традиційними, доповнено інституційною, освітньо-культурною та адаптаційною функціями, що відображають сучасні соціально-гуманітарні та технологічні виклики економічним системам. Розширена функціональна структура поглиблює концептуальний зміст фінансового аналізу, підкреслює його роль у формуванні інституційного середовища, підвищенні фінансової грамотності та забезпеченні адаптивності підприємств в умовах цифрової економіки;

- удосконалено систему показників фінансового аналізу на різних етапах життєвого циклу господарських суб'єктів та їхню формалізацію, що, на відміну від існуючої, інтегрує економічні, управлінські, соціальні, екологічні чинники та дозволяє комплексно оцінювати фінансовий стан і ефективність діяльності підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення;

- набуло подальшого розвитку системне таксономічне структурування фінансового аналізу, яке, на відміну від існуючого, поєднує традиційні класифікаційні ознаки з вимогами постіндустріальних трансформацій, зокрема: технологічної інноваційності (Big Data, AI/ML, блокчейн), міждисциплінарних чинників (соціальних, поведінкових, психологічних, екологічних) та адаптації до цифрового середовища, що формує багаторівневу, гнучку та адаптивну систему фінансового аналізу, здатну враховувати динаміку економічного, технологічного й регуляторного середовища;

- удосконалено методики оцінювання ефективності, що, на відміну від існуючих, поєднують обліково- та ринково-орієнтовані підходи через адаптацію класичних моделей фінансового аналізу до вимог сучасного економічного середовища та ESG-концепції, доповнюючи фінансові показники нефінансовими (ESG) метриками, забезпечують системну оцінку ефективності діяльності підприємства й узгодження прибутковості з

довгостроковою стійкістю та інтересами стейкхолдерів у контексті сталого розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці пропозицій щодо:

- вдосконалення методології фінансового аналізу через формування інтегрованої системи фінансових і нефінансових показників та механізмів їх імплементації в аналітичні моделі, що підвищує гнучкість і комплексність оцінки та визначає перспективи розвитку (довідка Департаменту запобігання фінансовим операціям, пов'язаним з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом (Державної податкової служби України) від 04.06.2025 р.);
- організаційних аспектів і практичного застосування моделей аналізу фінансового стану та методик ефективності на основі концепції «ризик–прибутковість», що забезпечує комплексність оцінки та підвищує результативність управлінських рішень в умовах постіндустріальних трансформацій (довідка № 177 Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України від 04.10.2024 р.);
- методики та організації фінансового аналізу як основи формування системної аналітичної бази управлінських рішень і обґрунтування ефективності фінансових стратегій (довідка Головного управління Держпродспоживслужби в Тернопільській області № 36 від 29.11.2022 р.);
- методології та організації фінансового аналізу із застосуванням сучасних інструментів, прийомів, що посилює аналітичну підтримку розробки регіональної стратегії розвитку Тернопільської області, Плану заходів з її реалізації, Програми соціально-економічного розвитку та регіональних цільових програм (довідка Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної військової адміністрації № 01/2- 11/1009 від 11.11.2022 р.);
- методологічних підходів та організаційних аспектів здійснення фінансового аналізу на різних рівнях й організаційно-правових формах

ведення фінансово-господарської діяльності (довідка Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради № 59/2 від 02.08.2024 р.);

- процесу організації здійснення фінансового аналізу з врахуванням диверсифікованої діяльності та галузевих особливостей Співки, а також щодо інформаційно-комунікативних потреб аналітичної системи з метою прийняття управлінських рішень та обґрунтування ефективності фінансових стратегій диверсифікованих суб'єктів господарювання (довідка Співки споживчих товариств Тернопільської області №10/1/2 від 02.08.2024 р.);
- методики фінансового аналізу з інтеграцією фінансових та нефінансових показників (ESG-факторів); впровадження системного підходу до аналізу на різних стадіях життєвого циклу підприємства (довідка ТОВ «СЕ Борднетце–Україна» №13-06/101 від 15.10.2025 р.);
- інтегральної методики аналізу фінансового стану із застосуванням якісних та кількісних прийомів визначення ризиків та їх формалізації (довідка ТОВ «Мишковицький спиртовий завод» № 103 від 01.08.2024 р.);
- аналізу фінансового стану, моніторингу зовнішніх та внутрішніх ризиків підприємства (довідка ТОВ «Харківський машинобудівний завод «ФЕД» № ДЗ/04-04 від 12.09.2024 р.);
- застосування інтегральної оцінки фінансової стійкості, що дає змогу ідентифікувати ризики, оцінювати рівень фінансової безпеки підприємства (довідка АТ «Київський завод «Радар» № 674/1 від 14.11.2025 р.);
- методики формування системи показників та їх інтеграція в аналітичні моделі із врахуванням стадій життєвого циклу підприємства (довідка ТОВ «Виробничо-технічне підприємство «Граніт» Акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість» № 112-05/940/1 від 25.11.2025 р.);
- застосування методичних прийомів й технологій, які враховують

метолологічний плюралізм та триангуляцію у визначенні інтегрального показника фінансової стійкості (довідка Громадської спілки «Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній» № 23/1 від 17.09.2024 р.).

Також результати наукового дослідження впроваджено в навчальний процес Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-31/2458 від 29.10.2025 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. Ознайомлення зі змістом дисертації підтверджує досягнення поставленої мети. Цьому сприяло чітке обрання об'єкта дослідження, вивчення великого обсягу бібліографічних джерел, а також обговорення в порядку дискусій обґрунтованих у дисертації рекомендацій на міжнародних науково-практичних конференціях. В цілому за темою дисертації опубліковано 73 наукові публікації, у тому числі 4 статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються у базах даних Web of Science та Scopus, 20 статей у наукових фахових виданнях України; 49 наукових публікацій, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації. Результати досліджень, за якими Жукевич С.М. у 2006 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Стратегічний аналіз підприємств споживчої кооперації», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності), в її докторській дисертації не використовувалися.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, компіляцій, фабрикацій та фальсифікацій.

Дисертаційна робота Жукевич С.М. на тему: «Теорія, методологія та організація фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій», відповідає принципам академічної доброчесності. В докторській дисертації та наукових працях, які відображають її результати,

відсутній академічний плагіат, компіляції, фабрикації та фальсифікації, що підтверджено відповідною довідкою. Використані наукові тексти, ідеї, напрацювання, результати й матеріали інших авторів супроводжуються наявністю відповідних посилань.

Оформлення дисертації й реферату, їх мова та стиль. Оформлення дисертаційної роботи та реферату відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Посилання на використані літературні джерела здійснено коректно, вони відповідають нумерації, заявленій у списку використаної літератури. Таблиці і рисунки дисертаційної роботи пронумеровані в межах розділів. Текст дисертаційної роботи і реферату викладений українською мовою із використанням наукового стилю. Зміст реферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи, достовірно відображає її наукову новизну.

Дискусійні положення та зауваження до змісту й оформлення дисертації. Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу в цілому, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження, які можуть бути підставою для дискусії під час захисту:

1. У дисертації розглядається взаємозв'язок управління та видів аналізу в єдиній аналітичній системі підприємства (Табл. 1.19, с. 100) і на стратегічному рівні виокремлюється як вид – аналіз вартості бізнесу, однак цей вид аналізу у подальшому не враховано у концептуальній моделі цифрово-постнекласичної парадигми фінансового аналізу (Рис. 1.10, с.117), а також у складі предмета фінансового аналізу (Табл.2.5, с.155).
2. Авторка, розглядаючи фінансовий аналіз з урахуванням об'єкта дослідження, виокремлює такі його види, як аналіз фінансової діяльності підприємства загалом, аналіз фінансової діяльності окремих підрозділів, аналіз окремих фінансових операцій (Табл. 2.16, с.195), однак не враховує необхідність фінансового аналізу операційної та інвестиційної діяльності.
3. У дисертації визначено фінансові метрики та аналітичні пріоритети за

галузями економіки (Табл.5.5,с. 384), однак не розглянуто їх особливості залежно від критеріального поділу підприємств (мікро-, малі, середні, великі).

4. У дисертаційній роботі обґрунтована і розроблена багатовимірна модель організації фінансового аналізу на підприємстві (Табл.5.2,с. 369-370), однак у процесуально-аналітичному вимірі не передбачено безпосередньо в якості основного компонента «виконання аналітичних завдань».
5. Також варто деталізувати запропонований технологічний цикл організації фінансового аналізу (Рис.5.3,с.373) урахуванням інституційної підтримки, визначеної як детермінанта системи організації фінансового аналізу (Табл.5.2, с. 369-370).

Зазначені дискусійні положення та зауваження не зменшують наукову та практичну цінність докторської дисертації Жукевич С.М., яка заслуговує на високу оцінку, а зауваження, надані авторці, є підставою для наукової дискусії та продовження майбутніх наукових пошуків.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Жукевич С.М. на тему: «Теорія, методологія та організація фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій» є самостійною завершеною працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують важливу наукову проблему, яка полягає у розвитку теорії, методології й організації фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій, що забезпечило формування його нової цифрово-постнекласичної парадигми як самостійної наукової системи знань.

Дисертаційну роботу виконано на високому організаційному та теоретико-методологічному рівні. Основні положення та одержані наукові результати повністю висвітлено у наукових публікаціях здобувача і апробовано на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Викладене вище дає підстави констатувати, що дисертаційна робота Жукевич Світлани Миколаївни на тему: «Теорія, методологія та організація


фінансового аналізу в умовах постіндустріальних трансформацій» за актуальністю, змістом, обсягом досліджень, науковою новизною та практичною значущістю відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р. (зі змінами), а її авторка – Жукевич Світлана Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Опонент – професор кафедри статистики
та економічного аналізу

Національного університету біоресурсів

та природокористування України,

доктор економічних наук, професор



Інна Лазаришина

